

NORGES HØYESTERETT

Den 11. juni 2020 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med justitiarius Øie og dommerne Falkanger og Bergh i

HR-2020-1222-U, (sak nr. 20-070297STR-HRET), straffesak, anke over beslutning:

A

avsagt slik

K J E N N E L S E :

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (1) Saken gjelder anke over Borgarting lagmannsretts avgjørelse om ikke å gjøre tilgjengelig lydopptak fra prosedyrene i sak nr. 17-170785AST-BORG/02, der de tiltalte er Eirik Jensen og Gjermund Cappelen.
- (2) På grunn av utbruddet av covid-19 besluttet ledelsen i Borgarting lagmannsrett at publikum, med unntak av representanter for pressen, av smittevern hensyn ikke skulle ha adgang til tinghuset fra etter lunsjpausen tirsdag 24. mars 2020. Den dømmende rett besluttet at ankeforhandlingen i straffesaken mot Jensen og Cappelen likevel skulle fortsette. I perioden fra lunsjpause 24. mars 2020 til avsluttet ankeforhandling 27. mars 2020 hadde dermed ikke publikum, bortsett fra representanter for pressen, mulighet til å følge rettsmøtet. I denne perioden pågikk prosedyrene i saken.
- (3) Det ble gjort lydopptak av hele ankeforhandlingen. Etter det opplyste ble opptaket foretatt av Oslo statsadvokatembeter etter avtale med retten. I forbindelse med prosedyrene uttalte retten at den, etter at ankeforhandlingen var avsluttet, ville komme tilbake til spørsmålet om eventuell publisering av lydopptak av prosedyreinnleggene på bakgrunn av vedtaket om å stenge tinghuset for publikum, jf. e-post fra lagmannsretten til sakens parter 16. april 2020. Partene tiltrådte forslaget.
- (4) Etter at forhandlingene var avsluttet, tok lagmannsretten opp spørsmålet om publisering av lydopptaket. Partene var enige om at publisering ikke burde skje med mindre opptaket ble gjennomgått og det ble vurdert om enkelte opplysninger burde utelates. Synspunktet var i samsvar med partenes syn i forkant av prosedyrene og var bakgrunnen for at prosedyrene ikke ble strømmet direkte til publikum. NTB hadde tidligere fått tillatelse til å overføre prosedyrene, men da under forutsetning av at det skjedde under «vanlig pressefaglige og presseetiske vurderinger og ansvar». NTB gjorde imidlertid ikke opptak under prosedyrene.

- (5) Lagmannsretten kom til at den ikke kunne påta seg å foreta tilpasninger av lydopptaket før en publisering. I e-post 20. april 2020 fra lagmannsretten til partene konkluderte lagmannsretten med at lydopptakene ikke ville bli gjort tilgjengelige i offentlig regi av domstolen. Videre ble det opplyst at eventuelt spørsmål fra NTB om innsyn i lydopptakene måtte rettes til Oslo statsadvokatembeter.
- (6) Ankende part i saken for Høyesterett, A, var tilhører under ankeforhandlingen i lagmannsretten. Han er representant for støttegruppen til Eirik Jensen. I e-post 30. mars 2020 til lagmannsretten stilte A spørsmål ved hvordan offentlighet skulle sikres. Han viste til at han hadde hørt at det var mulighet for tilgang til redigerte lydfiler, enten fra Borgarting lagmannsrett eller NTB.
- (7) Den 20. april 2020 besvarte lagmannsretten forespørselen fra A. Det ble opplyst at lydopptak av prosedyrene ikke skal publiseres av domstolen.
- (8) A har anket Borgarting lagmannsretts avgjørelse om ikke å gjøre lydopptakene fra prosedyrene tilgjengelig.
- (9) Dom er ikke avsagt i straffesaken, som dermed ikke er avsluttet i instansen.

Partens syn på saken

- (10) A har i korte trekk vist til at lagmannsretten ikke har sikret allmennhetens tilgang til rettsmøtet. Offentlighetsprinsippet er krenket. Det er særlig viktig for samfunnets tillit til rettsikkerheten at offentlighet sikres i en sak som dette. Offentlighet kan for eksempel skje ved «å legge ut lydfilene i fullstendig eller redigert karakter; alternativt legge dem ut ved avspilling på nærmere angitt klokkeslett og tidspunkt der vi kan logge oss inn på en kode på samme måte som en del andre rettsaker er avviklet i koronatiden, eller at det settes opp et lokale der disse avspilles på oppgitt tidspunkt».
- (11) *Borgarting lagmannsrett* har inngitt merknader ved oversendelse av anken til Høyesterett. Det er vist til at rettergangslovene ikke har bestemmelser om publisering av opptak fra forhandlinger. Videre pekes det på at det som fremstår som en anke fra A, er en anke over en beslutning som ikke er truffet som en del av saksbehandlingen etter rettergangslovene. Den kan derfor ikke påankes til Høyesterett.

Høyesteretts ankeutvalgs syn på saken

- (12) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at anken retter seg mot en beslutning truffet av lagmannsretten som første instans. Utvalget har dermed i utgangspunktet full kompetanse.
- (13) Straffeprosessloven § 23 første ledd lyder:

«Under hoved- og ankeforhandling skal det foretas opptak av forklaringer fra parter, vitner og sakkyndige. Retten kan beslutte at det skal foretas opptak også av andre deler av forhandlingene og under andre rettsmøter.»

- (14) Slik saken er opplyst for ankeutvalget, synes lagmannsretten å ha vært delaktig i beslutningen om å ta opp ankeforhandlingene i en slik grad at opptakene bør ansees som et opptak gjort etter straffeprosessloven § 23 første ledd andre punktum.
- (15) Forskrift om opptak i retten § 4 regulerer innsyn i opptak gjort etter blant annet straffeprosessloven § 23 første ledd. Bestemmelsen lyder:
- «I saker som er under behandling rettes krav om innsyn til domstolen som har foretatt opptaket. I avsluttede sivile saker rettes krav om innsyn til tingretten som oppbevarer opptaket.
- Opptak omfattes ikke av allmennhetens innsynsrett etter tvisteloven § 14-2. Allmennheten kan likevel gis innsyn i opptak dersom det foreligger særlige grunner og det ellers er forsvarlig
- Innsyn gjennomføres i domstolen eller ved utlån. Utlån av opptak til partene, den som har fått sin forklaring tatt opp, eller den som har fått innsyn etter annet ledd annet punktum, kan begrenses til å omfatte lydopptak. Retten kan sette vilkår for utlån.
- For opptak fra avsluttede straffesaker gjelder politiregisterforskriften kapittel 27.»
- (16) Utvalget legger til grunn at regelen i andre ledd andre punktum om innsyn gjelder felles for sivile saker og straffesaker, selv om første punktum bare gjelder sivile saker. Utvalget viser til NOU 2016: 24 punkt 12.4.4 og Prop. 63 L (2017–2018) punkt 6.2, der det forutsettes at innsynsretten skal gjelde både i sivile saker og straffesaker.
- (17) Etter utvalgets syn må e-postkorrespondansen mellom A og Borgarting lagmannsrett forstås slik at A er interessert i *enhver form for tilgjengeliggjøring* av opptakene. Lagmannsretten hadde således oppfordring til å vurdere henvendelsen også som en innsynsbegjæring etter forskrift om opptak i retten § 4 andre ledd andre punktum. Dermed foreligger det en beslutning etter rettergangslovgivningen som ankeutvalget kan prøve.
- (18) Det rettslige spørsmålet blir da om det i dette tilfellet foreligger «særlige grunner» som tilsier at allmennheten gis innsyn i opptakene til tross for at de i utgangspunktet ikke er oppfattet av allmennhetens innsynsrett, jf. unntaket i andre ledd andre punktum.
- (19) Grunnloven § 100 femte ledd lyder:
- «Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov fastsettes begrensninger i denne rett ut fra hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.»
- (20) Offentlighetsprinsippet er også inntatt i Grunnloven § 95 første ledd og fremgår av våre konvensjonsforpliktelser, jf. EMK artikkel 6 nr. 1 og SP artikkel 14 nr. 1. Et uttrykk for dette prinsippet er hovedregelen om møte- og referatoffentlighet i både sivile saker og straffesaker, jf. domstolloven § 124 flg.
- (21) Som fremhevet i NOU 2016: 24 punkt 12.4.4 om allmennhetens rett til innsyn, står offentlighetsprinsippet sterkt i vår prosessordning og må veie tungt i vurderingen av om det skal gis innsyn i lyd- og bildeopptak av forhandlinger i retten. Allikevel må dette hensynet veies opp mot andre hensyn, slik som hensynet til personvern. Blant annet på denne bakgrunn har allmennheten ikke automatisk innsyn i opptak av rettsmøter. Det må i det enkelte tilfellet

gjøres en vurdering av om det foreligger særlige grunner, jf. forskriften om opptak i retten § 4 andre ledd andre punktum.

- (22) Det fremgår av Prop. 63 L (2017–2018) punkt 6.2.4 at noe av bakgrunnen for at opptak ikke automatisk er gjort tilgjengelig for allmennheten, er at allmennhetens rett til innsyn i en sak er sikret ved at «(...) rettsmøter er offentlige, og at den enkelte, herunder pressen, har tilgang til norske rettssaler». I den foreliggende saken ble imidlertid allmennhetens rett til å være til stede sterkt begrenset grunnet smittefaren. Dette bør veie tungt i vurderingen av om innsyn skal gis.
- (23) Den aktuelle straffesaken har stor allmenn interesse og er av en karakter hvor det er særlig viktig at allmennheten har tiltro til at saken har gått riktig for seg. Da lagmannsretten ikke kunne sikre allmennhetens adgang til å overvære ankeforhandlingen på grunn av smittefare, taler dette sterkt for at innsyn bør gis.
- (24) De nevnte hensynene må veies mot personvern hensyn og andre eventuelle mothensyn. Saken er ikke godt nok opplyst for ankeutvalget til at utvalget kan foreta denne vurderingen. Lagmannsrettens beslutning må derfor oppheves.
- (25) Avgjørelsen er enstemmig.

SLUTNING

Lagmannsrettens beslutning oppheves.

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Toril Marie Øie
(sign.)

Espen Bergh
(sign.)